

Prevođenjem se bavim već dulji niz godina, i to je za mene ne samo jedna od mojih autorskih djelatnosti, kojoj posvećujem znatan dio svog vremena i energije, nego i jedan od osnovnih načina za podmirivanje elementarnih životnih troškova. Naime, u nas je bavljenje poezijom u socijalnom smislu svedeno za posve privatnu aktivnost, od koje se eventualno očekuju rezultati u vidu knjiga i pjesama objavljenih po časopisima, dok je sve ostalo prepušteno samom autoru, pjesnikinji ili pjesniku, neka se već sami pobrinu kako će to uklopiti u neki svoj osobni sustav ukupnog (autorskog) djelovanja i življenja.

Kako kod nas jednako tako nije razvijena gotovo nikakva, pomoćna mreža za održavanje poetske produkcije, u smislu npr. profesionalnog uklapanja pjesnikinja i pjesnika u sveučilišni život preko na taj način institucionaliziranih radionica, seminara ili tečajeva poezije, kako je domaće izdavaštvo – ponajviše tzv. mali izdavači o kojima uglavnom i ovisi kontinuirano pokrivanje područja poezije – uvijek iznova suočeno s vitalnim pitanjem kako održati pogon za proizvodnju knjiga, napose kad je riječ o nekomercijalnim izdanjima, dakle prije svega izdanjima poezije, pa su tu i dalje rijetki autori iz pjesničke branše koji svoja znanja stečena u pisanju i bavljenju poezijom mogu preko uredničkih mjesta produktivno uklopiti u neki već izgrađeni mikro-sustav, prevođenje se onda vrlo često pokazuje nužnim izborom.

Takva nužda stoga za sobom povlači i određeni lanac inercije, jer se na našem tržištu može kako tako funkcionirati jedino ako se ne ide za isticanjem osobnih preferencija po dubinskim srodnostima. Kao autor koji tu nudi svoju robu, ne možete očekivati niti ići za time da vaše poetičke, estetske i kulturološke sklonosti budu onaj uvjet koji će biti unaprijed inkorporiran u finalni proizvod. Stanje stvari upravo je obrnuto. Knjige poezije do kojih vam je osobno stalo, za koje vjerujete i smatrate da bi mogle predstavljati određeni kvalitativni pomak u postojećoj ponudi, u pravilu funkcioniraju kao notorna afirmativna iznimka.

Taj tržišni lanac inercije na određeni način upravlja sivom masom u kojoj se odvija proizvodnja knjiga, gdje se razmatra potražnja i odlučuje o ponudi. Autor tu po jednakoj logici pristaje na određenu šizofreniju, na to da rascjepi vlastita znanja i umijeća, i da onaj njihov komercijalno slabo upotrebljiv dio stavi po strani, odnosno da ga nadalje razvija u svojoj privatnoj građanskoj domeni, tamo gdje se već nalazi područje u kojem se posvećuje poeziji.

Jedan od bitnih dijelova u cjelokupnom pogonu proizvodnje knjiga svakako predstavlja sklop pitanja o izgledu i smjeru razvoja suvremenog hrvatskog jezika. A tu se ipak ne radi samo o pravopisnim finesama i protežiranju jednog skupa riječi i izraza nauštrb nekih drugih. Potonji su kod toga vrlo često prokazani i po njima se često tuče oružjima teškog, nacionalnog kalibra, kojima u pravilu barataju profesionalci iz znanstvenih i ne-književnih, pa i para-književnih područja. Njihov sluh i osjećaj za jezik deplasirano je dovoditi u pitanje, dok se autori koji se

odluče stati iza svojih prevoditeljskih rješenja često izlažu napadima s kojima se dovodi u pitanje i obezvređuje njihova elementarna jezična kompetencija.

Takva je situacija do paroksizma evidentna u onom jezičnom sloju koji je najviše podložan suvremenoj društvenoj dinamici, kod pitanja o dnevnom, razgovornom jeziku i njegovoj književnoj upotrebi. To bi pitanje u načelu trebalo ostati otvorenim, prepušteno samim autorima da iz te jezične magme crpu i oblikuju onaj materijal u kojem bi njihov autorski prinos bio najvjerođostojniji. Svima nama s mrvicu više životnog i autorskog iskustva vrlo je svježa pripadajuća problematika, stara već više desetljeća, koja se smjesta rastvara u objeaciji o tome da li u određenoj literarnoj i/ili dramskoj situaciji likovi govore suvremenim, stvarnim jezikom, ili pak nekom 'akademski' uštogljenom, što će reći neživom, a u novije vrijeme ponekad i lažno mumificiranom stilskom inačicom hrvatskog jezika.

Premda je suvremena književnost u Hrvatskoj ipak emancipirana od normativnih upada u njezino vitalno tkivo – pa je tako autorski stil i osjećaj za jezik svakako u prvom planu, i ostaje bitnim estetskim obilježjem određenog djela, bez obzira na to da li je riječ o piscima s društvene margine, ili o sveučilišnim nastavnicama kojima ne pada na pamet da svoje autorsko pismo čiste i oblikuju spram najnovijih jezikoslovno pravopisnih strujanja i moda – pitanje je da li se to može reći za suvremeno prevodilaštvo. Ne samo po meni, potonje je najviše izloženo arbitrarnom jezičnom profiliranju i konstantnim nastojanjima s prerogativom obvezatnosti da se suvremeni jezik ukalupi na način koji mu nikako ne pristaje. Kod toga kao zabavna ilustracija može poslužiti onaj jezik kojim u titlovima, dakle u književnom filtriranom obliku s potencijalno, pa i realno, daleko najvećom (čitateljskom) publikom, često govore akcijski junaci iz angloameričkog govornog i kulturološkog područja.

Skicirano razmišljanje svoj puni smisao može zadobiti ako se prevođenju pristupi i kao autorskoj djelatnosti. To će reći, ako to zahvatimo kao (polu)anonimnu produkciju teksta kojemu konačni oblik daju razni jezikoslovni strukovnjaci, onda su kao nerelevantne unaprijed otpisane eventualne usporedbe, koje bi se povukle između književnosti kao u bitnome autorskog, umjetničkog područja ekspresije s jedne, i prevođenja kao tomu onda nasuprotnog područja robno komercijalne proizvodnje, s druge strane. A ukazivanje na samorazumljivu razliku koja neminovno postoji između prevođenja jezično zahtjevnijih, kulturološki specifičnih, umjetničkih tekstova, i svih ostalih, uključujući i dobar dio znanstvenih prijevoda, svelo bi se na puko sitničarenje.

U svemu tomu svoje važno mjesto trebala bi imati i pripadajuća odgovornost takvog autora-kao-prevoditelja. U rjeđim slučajevima, kada se doista dobije prilika da se na autorski način potpiše neka knjiga, to bi onda valjalo sukladno kritički valorizirati, ili barem ukazati na takvu

tekstualno interpretacijsku činjenicu. U nas je i kod toga opet stanje ponajviše obrnuto. Kada i ako se spominje i ističe određeni prijevod, onda se već po refleksu može očekivati nekakav mini skandal s atributima i razlozima koji određenoj knjizi stižu kao robi s greškom.

A pošto se takva roba potom može privremeno povući iz prodaje, da bi se zatim u dotjeranoj, poboljšanoj verziji opet vratila na tržište, tu se onda ne može govoriti o punoj autorskoj odgovornosti. Ova bi se pak mogla odnositi na knjige koje smo sami izabrali, odnosno koje su nekim povoljnim stjecajem okolnosti izabrale nas. Takva iskustva, ma koliko morala biti rijetkima, za trenutak mogu baciti drugačije svjetlo na nečiju ukupnu prevoditeljsku aktivnost.

Autorsko prevođenje onda bi do punog izražaja moglo doći u manjem broju knjiga realiziranih u duljim vremenskim razmacima, gdje bi autorski odnos funkcionirao u oba međusobno uvjetovana smjera. Prevedeni autor bi kod svog prevoditelja pronašao i odgovarajući suvremeni jezični korelat, i kroz njega bi zadobio određeno tumačenje bez kojega bi to književno djelo u prevedenom jeziku zacijelo ostalo nepotpuno. To bi se jednako moglo odnositi na sve književne vrste, primjerice određeni prozni autor imao bi svog stalnog prevoditelja, s time što bi u poeziji, već i zbog specifične naravi te jezične ekspresije, takav odnos mogao biti nešto izrazitiji.

Miloš Đurđević